

через рівні ставлення людини до природи [2]. Перший рівень характеризується тим, що школярі оцінюють явища природи як об'єкти, які можна пристосувати до своїх потреб. На другому рівні учні оцінюють явища природи як можливість пізнання природних явищ, новизни придбання знань, різних поглядів на навколишнє середовище й місця людини в ньому. На третьому вищому рівні знаходяться учні, які оцінюють і осмислюють явища природи як процес, що зумовлює активність та позитивні емоції щодо природного довкілля, бажання вдосконалити свої якості, зробити шляхетні вчинки. Знання й уміння повинні підкріплюватися діями, що ведуть до формування навичок, особистого досвіду.

Зазначена система характеризує перехід від інформаційно-директивної (традиційної) моделі екологічного освіти, що ставить завдання передачі знань до гуманістичної моделі, орієнтованої на особистісний розвиток учнів. У гуманістичній моделі екологічного освіти:

- природа розглядається не як об'єкт впливу, а як суб'єкт спілкування;
- етика відповідальності включає не тільки відповідальне ставлення до навколишнього середовища в цей час, але й відповідальність за стан навколишнього середовища у майбутніх поколіннях (повага права майбутніх поколінь на повноцінне навколишнє середовище);
- умови, за якими здійснюється освітній процес, сприяють прояву особистісних якостей, активізації мислення, соціальної активності, створюється гуманістичне освітнє середовище – середовище для побудови власного «Я» школяра;
- умови, які визначають екологічно виправдану поведінку, визначаються не системою заборон, а засновуються на мотивації учнів, обумовленій емоційно-чуттєвим ставленням до природи;
- визначальна роль вчителя — створення сприятливих умов взаємодії, заснованих на спільній діяльності учнів і вчителя для досягнення загальної освітньої мети;
- форми навчальної діяльності спрямовані на збалансоване використання різних каналів передачі інформації: інтерактивні (рольові ігри, цілеспрямовані дискусії, інсценівки й т.д.); спрямовані на емоційне сприйняття природи (екскурсії, природоохоронна діяльність, творчі дослідницькі проекти й ін.), робота в групах і спільне навчання.

Гнучке сполучення різних форм діяльності дає можливість створити умови для розвитку раціонального і образного мислення, а також пізнавальної й діяльнісної поведінки. Гуманістична модель екологічної освіти розглядає антропоцентричний і екоцентричний підходи до проблеми взаємодії природи й суспільства у взаємвпливі й взаєморівновазі.

Література

1. Головки О.Н. Актуальные вопросы становления гуманистической модели экологического образования в США// Вісник СевНТУ.: Педагогіка: зб. наук. пр. — Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2010. Вип. 104. — 150-157 с.
2. Дерябо С.Д. Экологическая педагогика и психология: учеб. пособие / С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин.— Р-н-Д.: Феникс, 1996. — 480 с.

ВПЛИВ ЕКСКУРСІЙ В ЛІСОВІ БІОГЕОЦЕНОЗИ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Замліла С.М., Цветкова Н.М. (м. Дніпропетровськ, Україна)

На сучасному етапі розвитку вищої школи перед нею стоять важливі за-

вдання, пов'язані з гуманізацією виховної системи. Формування цілісної особистості не можливе без наявності екологічної свідомості. Одним з найважливіших напрямів в цій галузі є екологічна освіта та виховання студентської молоді. Сформувався навіть окрема дисципліна – екологічна психопедагогіка – це методологічний напрям в педагогіці, в рамках якого розробляються критерії відбору змісту, а також підходи до створення принципів, методів і форм екологічної освіти. Загальним завданням екологічної освіти є формування екологічної свідомості особистості, яка характеризується трьома головними особливостями:

- 1) психологічної включеністю людини у світ природи;
- 2) суб'єктивним характером сприйняття природних об'єктів;
- 3) прагненням до непрагматичної взаємодії зі світом природи.

Ця загальна задача конкретизується на рівні трьох основних задач екологічної освіти:

- 1) Формування адекватних екологічних уявлень;
- 2) Формування ставлення до природи;
- 3) Формування системи умінь і навичок (технологій) взаємодії з природою.

Насьогодні в багатьох вищих навчальних закладах існує ізоляційний підхід до питань викладання теоретичних питань екології та практичного опробування навичок, що не дає учневі цілісного уявлення про процеси, що проходять в навколишньому середовищі. Виховання екологічної особистості неможливо поза її практичного відношення до екологічної діяльності. Процес екологічної освіти, який протікає лише в закритих приміщеннях не може бути повноцінним. Тільки освітня середа, насичена відповідними стимулами, створює унікальний світогляд, завдяки якому кожне слово педагога стає вагомим та переконливим.

В Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара ще в 1949 році було організовано комплексну експедицію з всебічного дослідження штучних лісів степової зони України. Діяльність науковців в межах цієї експедиції має велике наукове значення. Існування можливості проведення наукової практики в межах комплексної експедиції для студентів відіграє величезну роль в формуванні їх екологічної свідомості. Адже саме при проведенні екскурсій по різних біогеоценозах студенти на практиці наглядно бачать всі природні процеси, усю різноманітність навколишнього середовища. Практика проходить на базі міжнародного Присамарського біосферного стаціонару імені Олександра Люціановича Бельгарда. Екскурсійна і наукова робота проходить в межах виокремленого екологічного профілю, що включає різні екосистеми: еталонні біогеоценози різнотравно-типчакково-ковилового степу; штучні лісові насадження – білоакацієві та дубові; природні лісові масиви – діброви на присітині, прирусловому валу, в центральній заплаві, в байраках; сосновому бору. Наукова робота базується на екологічній, а точніше, біогеоценологічній основі, яка дозволяє розкрити взаємозв'язки між лісом і різними екологічними факторами, наприклад умовами місцезростання. Такий підхід дозволяє розглянути видовий склад лісових спільнот, особливості їх структури, взаємовідносини між рослинними організмами, їх динаміку.

Перш за все у студентів формується свідомість про естетичну цінність лісових біогеоценозів, пов'язану з величезною різноманітністю рослинних видів усіх ярусів. Як вказує Петренко В. М.: «Нема лісу без рослин. Але без тварин це просто зелені насадження». В плані видової насиченості тваринного світу Присамарські ліси також дуже багаті – тут мешкають лосі, кабани, ондатра, косулі, лисиці, лісові куниці тощо. Дуже різноманітна і орнітофауна Присамарських лісів і плавнів річки Самари. В екосистемах Присамар'я Дніпровського також є багато червонокнижних видів. Саме тут студенти можуть ознайомитися з ними наглядно в природному середовищі. Науковий і практичний інтерес має дослідження середовищевірного впливу лісової рослинності на вихідні місцез-

ростання. Студенти через наукову роботи можуть визначати як лісові насадження впливають на безліч процесів, наприклад на розповсюдження важких металів у системі «рослина-ґрунт», розраховувати коефіцієнти, що будуть вказувати їм на стан даного біогеоценозу. Це важливо тому, що лісові насадження відіграють велику роль в багатьох процесах: зменшують вплив вітрів, перетворюють поверхневий стік води в глибинний, покращують родючість ґрунту, збільшують продуктивність луків та пасовищ тощо.

Через практичне застосування своїх знань про навколишнє середовище у студентів формується екологічна свідомість. Створення відповідного освітнього середовища є найважливішою умовою ефективності процесу розвитку суб'єктивного ставлення студента до світу природи.

Основна мета під час практичних навчань та екскурсій полягала не тільки в тому, щоб подолати розрив між загальнотеоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками в галузі екології, головне – орієнтувати студентів на використання отриманих знань та умінь і у повсякденному житті.

Література

1. Белова Н. А. Екологія, мікоморфологія, антропогенез лісних ґрунтів степової зони України. – Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1997. – С. 6-7.
2. Головки О. Н., Печенкіна Е. В., Лей В.А. Теоретические и прикладные аспекты эколога-педагогической подготовки в высшей технической школе (на примере специальности «Экология и охрана окружающей среды» // Вісник СевДТУ. Вип. 90: Педагогіка: зб. наук. пр. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2008. – С. 94-102
3. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Экологическая педагогика и психология. Ростов-на-Дону, Феникс. 1996. – 256 с.
4. Петренко В. М. Самарський бор: Путеводитель. – Днепропетровск: Промінь, 1981. – 63 с.

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ-ҐРУНТОЗНАВЦІВ

Цветкова Н.М., Дубина А.О., Тагунова Є.О. (м. Дніпропетровськ, Україна)

У національній програмі розвитку освіти України у ХХІ столітті та в основних напрямках державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки та інших документах визначено, що результатом процесу екологічного виховання є формування екологічної культури особистості.

Під поняттям «екологічна культура особистості» розуміється стан її духовного життя, який стверджує певний тип її діяльності щодо пізнання й освоєння природи, зумовлений історичними, соціальними та освітніми факторами. Цей тип ставлення до природи виявляється в умінні й готовності людини будувати відносини з довкіллям відповідно до об'єктивних закономірностей його розвитку, культурних традицій суспільства, моральних почуттів та власного життєвого досвіду [1, 2].

У сучасних умовах загострення екологічної кризи стратегічним напрямом розвитку суспільства є екологізація усіх видів діяльності людини, у тому числі екологізація навчальної діяльності. Результатом розуміння важливості даного підходу для збереження цивілізації стала розробка Концепції безперервної екологічної освіти і виховання в Україні.

Сучасна людина незалежно від фаху повинна бути екологічно грамотною та культурною. Слід докласти усіх зусиль, аби сформувати у підростаючого покоління екологічну культуру як важливу складову світогляду, що у свою чергу буде запорукою порятунку довкілля та забезпечення сталого розвитку